

O'QITISH JARAYONI YAXLIT TIZIM SIFATIDA

Ashuboboyeva Zulfizar Shuxrat qizi

Abdumajidova Feruza Erkin qizi

UMFT universiteti, Psixologiya yo'nalishi, 3-kurs talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'qitish jarayonining mohiyati, mazmuni va uning yaxlit pedagogik tizim sifatidagi xususiyatlari keng yoritilgan. O'qitish jarayonining tarkibiy qismlari, subyektlari, maqsadi, vazifalari hamda ularning o'zaro uzviy bog'liqligi tahlil qilingan. Shuningdek, o'qitish jarayonining samaradorligini ta'minlashda yaxlit yondashuvning ahamiyati ochib berilgan. Maqola pedagogik jarayonni to'g'ri tashkil etishda o'qitish jarayonini yagona tizim sifatida tushunish muhimligini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: o'qitish jarayoni, yaxlit tizim, pedagogik jarayon, ta'lim mazmuni, o'qituvchi, o'quvchi, ta'lim samaradorligi

Kirish

Ta'lim tizimida o'qitish jarayoni markaziy o'rin egallaydi. Aynan o'qitish jarayoni orqali bilimlar beriladi, ko'nikma va malakalar shakllantiriladi hamda shaxsning intellektual va ma'naviy rivoji ta'minlanadi. Zamonaviy pedagogikada o'qitish jarayoniga alohida-alohida faoliyatlar yig'indisi sifatida emas, balki yaxlit va uzviy tizim sifatida qaraladi.

O'qitish jarayonini yaxlit tizim sifatida tashkil etish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilimlarni ongli va mustahkam o'zlashtirishini ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvda ta'limning maqsadi, mazmuni, metodlari, shakllari va natijalari o'zaro bog'liq holda amalga oshiriladi.

Mazkur maqolada o'qitish jarayonining yaxlit tizim sifatidagi mohiyati va uning asosiy jihatlari keng tahlil qilinadi.

O'qitish jarayoni tushunchasi va mohiyati

O'qitish jarayoni — bu o'qituvchi va o'quvchining maqsadga yo'naltirilgan, rejalashtirilgan hamkorlikdagi faoliyati bo'lib, unda bilimlar beriladi, o'zlashtiriladi va amaliyotda qo'llashga o'rgatiladi. Ushbu jarayon ta'lim, tarbiya va rivojlanish vazifalarini bir vaqtning o'zida amalga oshiradi.

O'qitish jarayonining mohiyati shundaki, u faqat axborot uzatish bilan cheklanmaydi. Unda o'quvchilarning fikrlash qobiliyati, mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy yondashuv va ijtimoiy faollik kabi sifatlar rivojlanadi. Shu sababli o'qitish jarayoni murakkab va ko'p qirrali pedagogik hodisa hisoblanadi.

O'qitish jarayonining yaxlit tizim sifatidagi xususiyatlari

O'qitish jarayoni yaxlit tizim sifatida bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan tarkibiy qismlardan tashkil topadi. Ushbu tizimning har bir elementi o'z vazifasiga ega bo'lib, ularning uyg'unligi ta'lim samaradorligini belgilaydi.

Yaxlitlik o'qitish jarayonida maqsad, mazmun, metod, vosita, shakl va natijaning bir-biriga mosligi orqali namoyon bo'ladi. Agar ushbu tarkibiy qismlardan biri e'tibordan chetda qolsa, ta'lim jarayonining sifati pasayadi.

O'qitish jarayonining tizimliliigi shundan iboratki, u uzluksiz va izchil ravishda rivojlanadi. Har bir bosqich keyingi bosqich uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

O'qitish jarayonining asosiy tarkibiy qismlari

O'qitish jarayonining asosiy tarkibiy qismlariga maqsad, mazmun, o'qituvchi va o'quvchi faoliyati, metodlar, vositalar va natijalar kiradi. O'qitishning maqsadi jamiyat ehtiyojlari va davlat ta'lim standartlariga asoslanib belgilanadi. U shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan bo'ladi.

Ta'lim mazmuni o'quvchilarga beriladigan bilim, ko'nikma va malakalar majmuasini ifodalaydi. Mazmunning to'g'ri tanlanishi o'qitish jarayonining muvaffaqiyatini belgilaydi.

O'qituvchi va o'quvchi faoliyati o'qitish jarayonining markaziy bo'g'ini hisoblanadi. O'qituvchi bilim beruvchi, yo'naltiruvchi va tashkilotchi bo'lsa, o'quvchi faol ishtirokchi va bilimlarni o'zlashtiruvchi subyektdir.

Metod va vositalar o'qitish jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning faolligini oshirishga yordam beradi.

O'qitish jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik

O'qitish jarayonining yaxlitligi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali hamkorlik orqali ta'minlanadi. O'qituvchi o'quv jarayonini boshqaradi, lekin o'quvchining mustaqil faoliyatiga ham katta e'tibor beradi.

Hamkorlikka asoslangan o'qitish jarayonida o'quvchi passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa bilimlarning chuqur va mustahkam o'zlashtirilishiga olib keladi.

O'qitish jarayonining samaradorligini ta'minlash

O'qitish jarayonining samaradorligi uning yaxlit holda tashkil etilishiga bog'liq. Maqsadning aniqligi, mazmunning dolzarbligi, metodlarning to'g'ri tanlanishi va natijalarni tahlil qilish ta'lim sifatini oshiradi.

Shuningdek, o'qitish jarayonida individual yondashuv, o'quvchilarning qobiliyat va ehtiyojlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini yanada oshiradi.

Xulosa

O'qitish jarayoni yaxlit tizim sifatida qaralganda, u ta'lim, tarbiya va rivojlanishning uzviy birligini ta'minlaydi. Ushbu jarayonda barcha tarkibiy qismlarning o'zaro uyg'unligi ta'lim sifatining asosiy omili hisoblanadi.

O'qitish jarayonini tizimli va yaxlit tashkil etish orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va hayotiy kompetensiyalar shakllanadi. Shunday ekan, pedagoglar o'qitish jarayoniga yagona tizim sifatida yondashib, uni doimiy ravishda takomillashtirib borishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashtiruv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.